

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดสอนโดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ซึ่งเริ่มแรกได้เปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ 119 โรงเรียน จนถึงปีการศึกษา 2539 สามารถเปิดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้ทั้งสิ้น 5,321 โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539) โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี เพื่อให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะอาชีพเพียงพอที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือประกอบอาชีพได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม หรือเพื่อศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ช่วยให้นักเรียนที่จบการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มมากขึ้น จากปีการศึกษา 2533 อัตราการเรียนต่อร้อยละ 57.20 เพิ่มขึ้นเป็น 90.58 ในปีการศึกษา 2538 (สำนักงานขยายโอกาสทางการศึกษา, 2539) เนื่องจากอัตราการเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาคือ คุณภาพการศึกษา อันเป็นผลเกิดจากข้อจำกัดด้านความพร้อมของสถานศึกษา ได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องเรียนไม่เพียงพอ ขาดแคลนวัสดุ ครุภัณฑ์ ขาดแคลนครุภาพสาขา และจากการประเมินคุณภาพของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะ ด้านการคิดแก้ปัญหา และด้านการพัฒนาอาชีพ ต่ำกว่าระดับคะแนนเฉลี่ยของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539) จะเห็นได้ว่าในการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ที่ผ่านมา มีปัญหาหลายด้านที่เกิดขึ้น และปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งอยู่ในช่วงของวัยรุ่น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เด็กวัยนี้ อารมณ์รุนแรงผิดปกติไม่คงที่ เด็กจะมีปัญหาการปรับตัว ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกต้อง เช่น ปรับตัวเข้ากับเพื่อนต่างเพศไม่ได้ ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีพฤติกรรมขัดต่อความเรียบร้อยของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538) นอกจากนี้ สวัสดิ์ สุวรรณอักษร ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนช่วงอายุ 12-19 ปี ว่ามีปัญหาหลายด้าน ได้แก่ ด้านการเรียน เช่น

เรียนซ้ำ เรียนไม่ทันเพื่อน เรียนอ่อน เมื่อเรียน ไม่ทราบว่าตนเองมีความถนัดและความสนใจ
เรื่องใด ด้านความประพฤติ เช่น ไม่มีระเบียบวินัย ก้าวร้าว ปัญหาด้านสังคม เช่น ปัญหาขาด
คิด เอคต์ โสภณี (สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, 2539)

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ดำเนินการ
สอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แนว
นโยบายของรัฐบาลในแผนการศึกษาแห่งชาติระบุไว้ว่า มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความถนัด ความ
สามารถ ความสนใจของตนเอง เพื่อเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพ หรือการศึกษาต่อ จาก
นโยบายดังกล่าวได้มีการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมีทั้งวิชาบังคับและ
วิชาเลือก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อให้สามารถเลือกแนว
ทางที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติงาน
แนะแนว ตามแผนพัฒนางานแนะแนวระยะที่ 1 (พ.ศ. 2535-2539) ได้ระบุถึงงานแนะแนวโดยให้
มีการปรับปรุงและพัฒนาระบบบริหารงานแนะแนวให้มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงให้สอดคล้องกับ
แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยเน้นให้ผู้เรียนช่วยตนเองได้ รู้จักเลือกและตัดสินใจ อย่างชาญ
ฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักพัฒนาศักยภาพ ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม
สามารถปรับตนเองได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

กระบวนการพัฒนาการศึกษากับกระบวนการการแนะแนว มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเหมือน
กัน คือการพัฒนาเยาวชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ และบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ การจัดบริการ
แนะแนวจึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาโดยจะมีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะครบถ้วนตามความมุ่งหวังของหลักสูตร
สามารถที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตอันจะส่งผลให้สังคมมีความก้าวหน้า และสงบสุข ในวงการศึกษ
ต่างมีความเชื่อมั่นว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการหรือกลวิธีหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจ
ตนเอง รู้จักสิ่งแวดล้อม สามารถช่วยตัวเองได้ และสามารถปรับตนให้เหมาะสมกับสภาพ
เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2537)

การแนะแนวได้รับการยอมรับในแง่คุณค่าและความจำเป็นอย่างกว้างขวางมากขึ้น เมื่อได้
มีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยเฉพาะในหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอน
ต้น ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของ
ตนเอง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อให้สามารถที่จะเลือกแนว
ทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และ
ทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบอาชีพ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (กระทรวงศึกษา
ธิการ, 2533) และตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งได้ตระหนัก
ถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพของคน โดยเห็นว่าคนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพธ์ที่สำคัญที่

สุดของการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่เกิดขึ้นแล้วในหลายประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าไปด้วยดีด้วยประชากรที่มีคุณภาพ การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงเน้นคนเป็นจุดศูนย์กลางโดยมุ่งให้ทุกคนมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โดยคาดหวังว่าเมื่อคนเป็นหน่วยเล็กที่สุดของสังคมมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ จะเป็นพื้นฐานสร้างพลังครอบครัว ชุมชน และสังคมต่อไป

การจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาในอนาคต และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตนเอง รู้จักตนเอง พึ่งตนเองและเห็นคุณค่าของการเป็นมนุษย์ ผู้เรียนจะสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาได้มากน้อยเพียงใดนั้น สิ่งสำคัญที่ขาดเสียไม่ได้คือกระบวนการแนะแนว เพราะการแนะแนวเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตของบุคคลให้สามารถพัฒนาคน พัฒนาค่านิยม ให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ (สงบ อภัย, 2539) การแนะแนวกับการศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จัดเป็นสิ่งสำคัญที่ควบคู่ไปกับหลักสูตร ซึ่ง อาเธอร์ เทรคซ์เลอร์ (Arthur Traxler, 1974) ได้กล่าวว่า การแนะแนวมีความสำคัญมากในการกำหนดทิศทางการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งการแนะแนวจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองมากขึ้น รู้ความถนัด และความสามารถเฉพาะตัว สามารถที่จะปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและกำหนดจุดมุ่งหมายของชีวิตได้ชัดเจน ซึ่งสุดท้ายก็จะสามารถไปถึงจุดมุ่งหมายของตนเองได้ นอกจากนี้ วัชรวิ ทรรศย์ (2531) ได้กล่าวถึงบทบาทของการแนะแนวที่มีต่อการศึกษา ดังนี้

1. การแนะแนวช่วยให้นักเรียนมีความมั่นคงทางจิตใจ โดยกิจกรรมแนะแนว จะช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองอย่างแท้จริง รู้ขอบเขตความสามารถรวมทั้งจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง
2. การแนะแนวเป็นการช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำให้นักเรียนสามารถวางแผนในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง ทั้งด้านการศึกษาและอาชีพ
3. การแนะแนวช่วยให้นักเรียนปรับตัวกับผู้อื่นได้ดี ทำให้นักเรียนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. การแนะแนวช่วยให้ครูเข้าใจนักเรียนได้ดีขึ้น ทำให้ครูสามารถจัดการศึกษาได้เหมาะสมกับนักเรียน การศึกษาจะได้ผลดีขึ้น
5. การแนะแนวช่วยในการแก้ปัญหาของนักเรียน เป็นการลดปัญหาการเรียนการสอน
6. การแนะแนวจะเป็นแหล่งสำคัญในการเสนอข้อมูลให้ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร ให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน
7. การแนะแนวจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา การเลือกอาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคม แก่กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม และก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตต่อไป

จากที่กล่าวมาจะพบว่า การแนะแนวมีความสัมพันธ์กับการศึกษา การศึกษาจะมีประสิทธิภาพได้ต้องมีบริการแนะแนวสนับสนุน การจัดบริการแนะแนวจึงมีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังที่ วัฒนา พัทรวานิช (2531) ให้ความเห็นว่าการแนะแนวช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ลดความตึงเครียดทางการศึกษา
2. ช่วยให้ประสบผลสำเร็จ สามารถเลือกวิชาเรียนได้ตามความเหมาะสม
3. ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม
4. ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างผู้เรียน ผู้สอน จากการเป็นสื่อกลางของฝ่าย

บริการแนะแนว

5. บริการแนะแนวมีส่วนช่วยงานบริหาร งานวิชาการ และงานอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี กิจกรรมแนะแนวตามโครงสร้างหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เป็น 1 ใน 3 กิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนที่เสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ และลักษณะนิสัยให้มีความรับผิดชอบ รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หลักสูตรได้กำหนดให้มีกิจกรรม 3 ลักษณะ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2. กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

ในการจัดกิจกรรมในโรงเรียน มีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่าง ๆ
2. เพื่อให้รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้
3. เพื่อเสริมสร้างพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยให้มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

บริการแนะแนวที่จัดขึ้นในสถานศึกษา ตามคู่มือแนะแนว หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้จัดบริการแนะแนวตามขอบข่ายงานแนะแนว 5 บริการ ได้แก่

1. บริการสำรวจข้อมูลนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูล โดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ สุขภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแต่ละคน
2. บริการสนเทศ เป็นบริการเสนอข้อมูล เพื่อให้ข่าวสารความรู้ที่จำเป็นแก่นักเรียนเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพและการพัฒนาบุคลิกภาพมีวิธีการที่นำเสนอเช่น ปฐมนิเทศ บังฉิมนิเทศ จัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ บรรยาย อภิปราย ทักสนศึกษา

3. บริการให้คำปรึกษา เป็นบริการที่ช่วยให้ผู้เข้ารับคำปรึกษาได้มีความเจริญทาง
คุณภาวะโดยสมบูรณ์ เพื่อให้สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีวิธีการโดยการให้คำ
ปรึกษาเป็นกลุ่มและให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

4. บริการจัดวางตัวบุคคล เป็นบริการเพื่อจัดให้กับนักเรียนเพื่อส่งผลให้การเรียน การ
ทำงานมีประสิทธิภาพ ตรงตามความถนัด ความสนใจและความต้องการตามแผนของตนตลอด
จนการช่วยเหลือแก้ไข หรือมีการฝึกฝนให้มีประสบการณ์ที่เหมาะสมแก่กรณี มีวิธีการโดยจัดทูน
การศึกษา สอนซ่อมเสริม จัดนักเรียนเลือกวิชาเรียน จัดบริการฝึกงานและหางานให้ทำ

5. บริการติดตามผล เป็นบริการติดตามผลงานทั้งในปัจจุบันและจบการศึกษา โดยการ
สังเกต สัมภาษณ์ สอบถาม ทดสอบ จดหมายติดต่อ วิเคราะห์และประมวลผล

สวัสดิ์ สุวรรณอักษร (2539) ได้กล่าวถึงการนำเอางานแนะแนวไปใช้ในสถานศึกษา จะ
ต้องพยายามจัดงานแนะแนวให้เป็นระบบทำที่สามารถจัดได้ตามความสามารถของของครูและ
ผู้บริหารสถานศึกษานั้น ๆ กล่าวคือ

1. จะต้องจัดตามหลักการ จุดหมาย และครบถ้วนทั้ง 3 ประเภท คือการแนะแนวการ
ศึกษา การแนะแนวอาชีพ และการแนะแนวบุคลิกภาพ

2. จะต้องจัดให้ครบถ้วนบริการหลักทั้ง 5 บริการ คือ บริการศึกษานักเรียนเป็น
รายบุคคล บริการสนเทศ บริการให้คำปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตาม
ประเมินผล

3. จะต้องจัดให้มีคณะกรรมการแนะแนวของสถานศึกษา คณะบุคลากรแนะแนว
ครูแนะแนว แผนงาน โครงการ และแผนปฏิบัติงานประจำปี งบประมาณ ค่าใช้จ่าย
เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ และตั้งอำนาจความระคนต่าง ๆ เช่น ห้องแนะแนว ห้องให้คำปรึกษา
เอกสารคู่มือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่สามารถใช้ประโยชน์ในการแนะแนวให้กับนักเรียน

จากการติดตามผลการจัดการศึกษาของกรมวิชาการ ทำให้ทราบว่าโรงเรียนประถมศึกษา
ส่วนใหญ่ที่ต้องขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแล้วยังขาดความพร้อมในหลายด้านทำให้
โรงเรียนไม่สามารถจัดประสบการณ์และบริการต่าง ๆ ให้กับนักเรียนได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะ
ในด้านการบริการแนะแนว ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้สามารถพึ่งตนเอง ดูแล
ตนเองให้มีชีวิตที่มีความสุข โดยผ่านกระบวนการในการทำให้นักเรียนรู้จักตนเอง รู้จักโลกแวด
ล้อม สามารถตัดสินใจเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิต การเรียน การงานและการประกอบอาชีพ
ได้อย่างเหมาะสมกับตนและยุคสมัย โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ เป็นโรงเรียน
ที่ต้องรับเด็กที่มีระดับทางเศรษฐกิจและสังคมที่ขาดแคลน ชากจน และส่วนใหญ่โรงเรียนจะขาด
ความพร้อมโดยเฉพาะด้านบุคลากร จึงทำให้เกิดปัญหาและความต้องการมากกว่าปกติ ฉะนั้นจึง
จำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องจัดบริการแนะแนวให้แก่เด็กมากเป็นพิเศษ (อาภา อดิษฐ์, 2539)

กรมวิชาการ (2538) ได้วิเคราะห์งานวิจัยด้านการแนะแนวในประเทศไทย ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 ของหน่วยงานราชการ หรือบุคคล หรือวิทยานิพนธ์ระดับมหาวิทยาลัย ที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนว จำนวน 152 เรื่องพบว่า สภาพปัญหาและความต้องการด้านการแนะแนวในโรงเรียน มีงานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้าจำนวน 18 เรื่อง ปัญหาที่พบ 2 ด้านใหญ่ ๆ คือปัญหาด้านการจัดบริการแนะแนว และปัญหาการบริหารงานแนะแนว สำหรับปัญหาด้านการจัดบริการต่าง ๆ ของงานแนะแนวนั้น โรงเรียนจะประสบปัญหาคล้ายคลึงกันคือไม่สามารถจัดบริการต่าง ๆ ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ได้ และแต่ละบริการที่ดำเนินการอยู่นั้นยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร นักเรียนยังมีความต้องการที่จะได้รับบริการด้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและครบถ้วนอย่างต่อเนื่อง ต้องการความช่วยเหลือด้านการเรียน การปรับตัว การพัฒนาตนเอง และการวางแผนประกอบอาชีพ ต้องการให้ฝ่ายแนะแนวช่วยแก้ปัญหาส่วนตัว และเป็นที่ปรึกษาในส่วนของครู ผู้บริหาร และบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ต้องการให้งานแนะแนวของโรงเรียนเป็นระบบ และกรมวิชาการ (2539) ได้จัดสัมมนาเรื่อง จุดเน้นการพัฒนางานแนะแนว ซึ่ง กษมา วรวรรณ ๗ อรุษา ได้ให้ความเห็นไว้ว่างานแนะแนวว่าเป็นงานที่มีความสำคัญมาก นักเรียนยังมีปัญหาอีกมาก ทั้งด้านการศึกษาและสังคม และแนวทางการดำเนินงานแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ควรยึดหลักการดำเนินงานแนะแนวที่ว่า กิจกรรมและบริการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของนักเรียน ดังนั้นกิจกรรมและบริการต่าง ๆ จะเป็นไปในลักษณะใด ช่อมขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียนในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ

เขตการศึกษา 11 ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งหมด 971 โรงเรียน เป็นเขตการศึกษาที่มีอัตราการเรียนต่อของนักเรียนต่ำกว่าเขตการศึกษาอื่น ๆ ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้รายงานไว้ในปีการศึกษา 2537 นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ร้อยละ 99.78 มีนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและสายอาชีพเพียงร้อยละ 61.34 ด้านการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากที่โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดความพร้อมในปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ในเรื่องบุคลากรไม่ตรงสาขา อาคารสถานที่ สื่ออุปกรณ์ และงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ไม่เต็มที่ ซึ่งจะส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หรือด้านวิชาอาชีพก็ไม่สามารถเปิดสอนตามความต้องการของผู้เรียนได้ จึงทำให้นักเรียนขาดโอกาสการเรียนวิชาชีพตามที่ต้องการ นอกจากนี้ สภาพทางภูมิศาสตร์เป็นเขตติดต่อกับชายแดนประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาซึ่งเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ ทุรกันดาร มีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต การประกอบอาชีพของประชากร สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง พื้นดินเป็นดินปนทรายไม่ชุ่มน้ำแห้งแล้ง ประชาชนส่วน

ใหญ่ ประกอบด้วยทางการเกษตร สภาพเศรษฐกิจไม่ดีฐานะความเป็นอยู่ของประชากรส่วนมากยากจน และเมื่อพิจารณารายได้ของประชากรยังพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่ประชากรมีรายได้ต่ำกว่าทุก ๆ ภาค ดังที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2537) ได้ระบุไว้ว่าจำนวนรายได้เฉลี่ยต่อปีต่อคนในเขตกรุงเทพมหานคร 170,558 บาท ภาคกลาง 47,244 บาท ภาคใต้ 34,290 บาท ภาคเหนือ 27,690 บาท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 17,501 บาท ซึ่งนับได้ว่าประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมาก อันจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาของบุตรหลาน ทำให้อัตราการศึกษาค่อยต่ำไปด้วยเนื่องจากผู้ปกครองไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อได้ จากปัญหาทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่ยังต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติเมื่อเกิดภาวะแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล หรือสิ้นสุดฤดูการทำนาประชาชนจึงว่างงานจึงต้องอพยพย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในเมืองหรือในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ประชาชนที่อพยพย้ายถิ่นมีทั้งหนุ่มสาวและที่มีครอบครัวแล้ว ซึ่งการย้ายถิ่นก็มักจะไปทั้งครอบครัวเพราะสมาชิกในครอบครัวก็สามารถที่จะช่วยทำงานได้ เช่น ไปรับจ้างคัดอ้อยที่จังหวัดชลบุรี กาญจนบุรี รับจ้างเกี่ยวข้าวในแถบภาคกลางหรือทำงานก่อสร้างในกรุงเทพมหานคร ผู้ย้ายถิ่นไปทำงานมีทั้งผู้ย้ายถิ่นที่เป็นแบบदार และแบบชั่วคราวตามฤดูกาล แต่การย้ายถิ่นมีมากที่สุดในพื้นที่ร้อน ซึ่งฤดูกาลเก็บเกี่ยวได้เสร็จสิ้นแล้ว จากการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนไปหางานทำในเมือง ทำให้มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา นักเรียนที่ผู้ปกครองย้ายถิ่นไปทำงาน นักเรียนก็ต้องย้ายไปด้วย ซึ่งไม่ใช่เป็นปัญหาในช่วงปิดเทอมเท่านั้น แม้แต่โรงเรียนที่กำลังเปิดสอนอยู่ก็จะมีปัญหาเด็กลาโรงเรียนเพื่อตามผู้ปกครองไปทำงาน จากสาเหตุนี้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมของเขตการศึกษา 11 ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำเมื่อเทียบกับเขตการศึกษาอื่น จะเห็นได้จากผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2537 (2539) นักเรียนในเขตการศึกษา 11 มีผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยเพียงร้อยละ 53.21 และจากการติดตามพบว่ายังมีอัตราการออกกลางคันของนักเรียนสูงถึงร้อยละ 25.09 จากปัญหาที่กล่าวมา การให้บริการแนะแนวจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หรือปัญหาของนักเรียนที่ออกกลางคัน หรือปัญหาการปรับตัวกับเพื่อนกับครอบครัว เด็กที่มีปัญหาจะเรียนไม่รู้เรื่องจะหนีเรียนหรืออาจมีพฤติกรรมที่ผิดปกติ บางรายอาจก้าวร้าว หรืออาจหันไปพึ่งพาเสพติด ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ถ้าปล่อยไว้ไม่แก้ไขจะมีผลต่อพฤติกรรมและผลการเรียนของนักเรียน ซึ่งยากต่อการแก้ไขเมื่อปัญหามากขึ้น การให้บริการแนะแนวจะช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจและตัดสินใจได้ถูกต้อง โดยเฉพาะนักเรียนที่เข้าสู่การศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนที่มีฐานะทางครอบครัวที่ประสบปัญหา เด็กบางคนต้องช่วยเหลือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า การแนะแนวจะเป็นแนวทางให้ครูได้วิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหานั้นให้ผ่อนคลายลงและช่วยให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลมากขึ้น

จากเหตุผลและปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการการศึกษาของประชาชน และหลักสูตรได้มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและศึกษาต่อ รวมทั้งขณะนี้ความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อจะสามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทุกด้าน ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่นักเรียนจะพึงได้รับ จากการจัดบริการแนะแนว ซึ่งเป็นงานที่สำคัญในการส่งเสริมการศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพและปัญหาของการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งจะมีแนวทางในการจัดบริการแนะแนวอย่างไรจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อที่จะพัฒนาการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดบริการแนะแนว ในด้านการบริหารงานแนะแนว การจัดบริการแนะแนว 5 บริการ การสนับสนุนงานแนะแนว ปัญหาการจัดบริการแนะแนว และแนวทางการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11

คำถามในการวิจัย

1. โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ดำเนินงานจัดบริการแนะแนวให้นักเรียนอย่างไร
2. ผลการดำเนินงานจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ที่ผ่านมา มีปัญหาหรือไม่ประการใด
3. โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะมีแนวทางในการจัดบริการแนะแนวอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยนี้มีมุ่งศึกษาการจัดการบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 จำนวน 971 โรงเรียน

2. การศึกษาการจัดการบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 11 โดยศึกษาในด้านต่อไปนี้

- 2.1 การบริหารงานแนะแนว
- 2.2 การจัดการบริการแนะแนว 5 บริการ
 - 2.2.1 บริการสำรวจข้อมูลนักเรียน
 - 2.2.2 บริการสนเทศ
 - 2.2.3 บริการให้คำปรึกษา
 - 2.2.4 บริการจัดวางตัวบุคคล
 - 2.2.5 บริการติดตามประเมินผล
- 2.3 การสนับสนุนงานแนะแนว

ข้อตกลงเบื้องต้น

โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีขนาดของโรงเรียนและระยะเวลาที่เปิดทำการสอนต่างกัน ได้ดำเนินการจัดการบริการแนะแนวครบตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการบริการแนะแนว หมายถึง การดำเนินการปฏิบัติงานแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยการบริหารงานแนะแนว การจัดการบริการแนะแนว 5 บริการ และการสนับสนุนงานแนะแนว

การบริหารงานแนะแนว หมายถึง การจัดการด้านบุคลากร งบประมาณ และสถานที่ในการจัดการบริการแนะแนว

การสนับสนุนงานแนะแนว หมายถึง การประสานงานแนะแนว การประชาสัมพันธ์ และการนิเทศงานแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดบริการแนะแนว 5 บริการ หมายถึง การปฏิบัติงานแนะแนวตามขอบข่ายงาน
บริการแนะแนว 5 บริการ ได้แก่บริการสำรวจข้อมูลนักเรียน บริการสนเทศ บริการให้คำปรึกษา
บริการจัดวางตัวบุคคล บริการติดตามประเมินผล

บริการสำรวจข้อมูลนักเรียน หมายถึง การรวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้
รู้จักนักเรียนและช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองในทุกด้าน

บริการสนเทศ หมายถึง การจัดหา รวบรวมและนำเสนอข้อมูลด้านต่าง ๆ เพื่อให้ชาว
สารความรู้ที่จำเป็นแก่นักเรียน เกี่ยวกับการศึกษา อาชีพและการปรับตัวทางสังคม

บริการให้คำปรึกษา หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคลที่ประสบปัญหา ให้เข้าใจ
สภาพปัญหา มองเห็นทางเลือกในการแก้ปัญหาและสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

บริการจัดวางตัวบุคคล หมายถึง บริการที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนได้ตัดสินใจดำเนิน
ตามแผนที่ตนวางไว้ ตลอดจนการช่วยเหลือแก้ไขหรือการฝึกฝนให้มีประสบการณ์ที่เหมาะสม

บริการติดตามประเมินผล หมายถึง บริการที่จัดขึ้นเพื่อตรวจสอบประเมินผลการจัด
บริการแนะแนว ติดตามถึงความสำเร็จของนักเรียนทั้งที่กำลังศึกษาอยู่และที่จบการศึกษาไปแล้ว

แนวทางการจัดบริการแนะแนว หมายถึง วิธีการปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาการบริหารงาน
แนะแนว การจัดบริการแนะแนว 5 บริการ การสนับสนุนงานแนะแนว และข้อเสนอแนะในการ
ดำเนินงานแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน

ปัญหา หมายถึง ข้อขัดข้องในการบริหารงานแนะแนว การจัดบริการแนะแนว 5 บริการ
และการสนับสนุนงานแนะแนว ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือ
ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับ
พื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11

ครูแนะแนว หมายถึง ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
ระดับพื้นฐาน ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประสานงานในการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียน
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ เขตการศึกษา 11

โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนประถม
ศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในเขตการศึกษา 11

เขตการศึกษา 11 หมายถึง การแบ่งเขตท้องที่ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้แต่ละ
เขตได้ปฏิบัติงานทางวิชาการ และจังหวัดในท้องที่เขตการศึกษา 11 คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ
บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครูแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 กลุ่ม คือผู้บริหารโรงเรียน และครูแนะแนว โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยใช้ตารางเลขสุ่มมาร้อยละ 15 ของจำนวนโรงเรียนในแต่ละจังหวัด ได้โรงเรียน 145 โรงเรียน โดยใช้ผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 145 คน ครูแนะแนวโรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 145 คน รวมจำนวนตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 290 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มี 3 ประเภท คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบตรวจสอบแนวทางการจัดบริการแนะแนว

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังตัวอย่างประชากรทางไปรษณีย์ และขอความร่วมมือให้ส่งแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์ รวมทั้งผู้วิจัยส่งและรอรับแบบสอบถามด้วยตนเองด้วย ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง สำหรับแบบตรวจสอบแนวทางการจัดบริการแนะแนว ผู้วิจัยส่งและรับแบบตรวจสอบส่วนหนึ่งด้วยตนเอง รวมทั้งส่งแบบตรวจสอบอีกส่วนหนึ่งทางไปรษณีย์โดยขอความร่วมมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิส่งแบบตรวจสอบแนวทางการจัดบริการแนะแนวคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์ ทั้งนี้ได้มีการติดต่อกับผู้ทรงคุณวุฒิไว้ล่วงหน้าเรียบร้อยแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพของการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาในการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11
3. ได้แนวทางที่เหมาะสม ในการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการดำเนินงานแนะแนว เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป